

Opinions d'un pallaso

Heinrich Böll
Opinions d'un
pallasso

Traducció de **Carme Gala**

Navoia

Primera edició:

Juny de 2022

Publicat a Barcelona per Editorial Navona SL

Editorial Navona és una marca registrada de Suma Llibres SL

Aribau 153, 08036 Barcelona

navonaed.com

Direcció editorial Ernest Folch

Edició Xènia Pérez

Disseny gràfic Alex Velasco i Gerard Joan

Maquetació i correcció Digital Books

Paper tripa Oria Ivory

Tipografies Heldane i Studio Feixen Sans

Distribució a Espanya UDL Libros

ISBN 978-84-19179-88-3

Dipòsit legal B 3923-2022

Impressió Romanyà-Valls, Capellades

Imprès a Espanya

Títol original *Ansichten eines Clowns*

© Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG, Cologne/Germany, 1963, 1985, 2004, 2022

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició: Editorial Navona SL, 2022

© de la traducció: Carme Gala, 2022

Navona dona suport al copyright i a la propietat intel·lectual. El copyright estimula la creativitat intel·lectual, produeix noves veus i crea una cultura dinàmica. Gràcies per confiar en Navona, comprar una edició legal i autoritzada i respectar les lleis del copyright, evitant reproduir, escanejar o distribuir parcialment o totalment qualsevol part d'aquest llibre sense el permís dels titulars. Amb aquest llibre, doneu suport als autors i ajudeu Navona a continuar publicant.

Per a l'Annemarie

*Veuran aquells a qui res d'Ell no s'anuncià i
comprendran aquells qui res encara no n'oïren.*

I

Ja era fosc en arribar a Bonn, i em vaig esforçar a no deixar-me emportar per l'automatisme que s'ha anat formant al llarg de cinc anys de viatges: escales d'andana avall, escales d'andana amunt, deixar la bossa de mà, treure el bitllet de la butxaca de l'abric, agafar la bossa de terra, donar el bitllet, arribar-me al quiosc, comprar els diaris del vespre, sortir a fora i fer senyal a un taxi. Durant cinc anys, gairebé cada dia he sortit d'un lloc i he arribat a un altre, he pujat i baixat escales d'estació al matí, he baixat i pujat escales d'estació a la tarda, he fet senyals als taxis, he butxaquejat per l'americana en cerca de diners per pagar al taxista, he comprat diaris vespertins als quioscos i, en un racó de la consciència, he gaudit de la inèrcia exactament estudiada d'aquest automatisme. D'ençà que Marie m'ha deixat per casar-se amb Züpfner, catòlic ell, el procés ha esdevingut encara més mecànic, sense perdre gens d'inèrcia. Per a la distància de l'estació a l'hotel o de l'hotel a l'estació hi ha una mesura: el taxímetre. Dos marcs, tres marcs, quatre marcs cinquanta de distància. D'ençà que Marie no hi és, de vegades perdo el ritme, confonc hotel per estació, busco nerviosament el bitllet de tren a la consergeria o demano el número d'habitació a l'empleat ferroviari, i alguna cosa que podríem dir-ne destí em fa recordar bé el meu ofici i la meva situació. Soc pallasso, jo, o dit oficialment, còmic, no soc membre contribuent de cap Església, tinc vint-i-set anys, i un dels meus números es diu «Arribada i partida», una llarga

pantomima (gairebé massa) en què el públic no sap fins al final si arribes o te'n vas. Com que solc repassar dalt del tren aquest número (compost de més de sis-cents passos, amb una coreografia que he de mantenir evidentment fresca a la memòria), és natural que sucumbeixi més d'una vegada a la pròpia fantasia: entro corrents en un hotel, miro de trobar-hi l'horari dels trens, i encara, quan ja l'he trobat en algun lloc, cuito a pujar o baixar escales per no perdre el tren, mentre que només em caldria anar a l'habitació i posar-me a punt per sortir a escena. Per sort, em coneixen a la majoria d'hotels; en un lapse de cinc anys es crea un ritme amb menys possibilitats de variació del que se suposa en general. I, a més a més, el meu agent artístic, que sap quines són les meves particularitats, procura llimar certs inconvenients. Respectant plenament allò que ell anomena «la sensibilitat de l'ànima de l'artista», així que entres a l'habitació t'envolta «una aura de benestar»: flors dins d'un gerro ben bonic i, amb prou feines llances l'abric i estampes les sabates al racó (odio les sabates), que una bonica cambrera ja porta cafè i conyac i prepara un bany que, amb uns ingredients verds, exhala fragància i tranquil·litza. Un cop a la banyera, llegeixo diaris, tots poc seriosos, de vegades sis, tres pel cap baix, i no canto res més que litúrgia en veu no gaire alta: càntics, himnes, motets, que recordo de quan anava a escola. Els meus pares, protestants ortodoxos, van seguir la moda de conciliació religiosa de postguerra i em van enviar a un col·legi catòlic. Jo no soc religiós, ni tan sols clerical, però em serveixo dels textos i les melodies litúrgiques per motius terapèutics, perquè són la millor ajuda contra les dues sofrences que m'afeixuguen per naturalesa: la malenconia i les migranyes. D'ençà que Marie s'ha passat als catòlics (malgrat

que ella mateixa en sigui, de catòlica, aquesta manera de dir em sembla adient), les dues sofrences s'aguditzen i ni el *Tantum ergo* o la lletania lauretana, fins ara les armes favorites en la lluita contra el dolor, ja no m'hi ajuden pas gaire. Hi ha un mitjà temporalment eficaç: l'alcohol. Hi hauria un remei permanent: Marie. Marie m'ha deixat. Un pallasso que es dona a la beguda cau més de pressa que un paleta begut de dalt d'una teulada.

Quan actuo begut, erro els moviments que només es justifiquen si es fan amb precisió, i cometo l'espifiada més grossa que pot cometre un pallasso: ric dels meus acudits. Això és rebaixar-se terriblement. Siestic serè, la por a la representació augmenta fins al moment de sortir a l'escenari (gairebé sempre m'hi han hagut d'empènyer), i el que alguns crítics anomenaven «aquella serenitat reflexiva i crítica, darrere la qual se sent bategar el cor» no era res més que una fredor desesperada amb què em convertia en titella, i malament rai quan es trencava el fil i tornava a ser jo mateix. Probablement, els monjos contemplatius viuen en un estat semblant; Marie sempre arrossegava molta literatura mística amunt i avall, i recordo que hi sortien sovint les paraules «buit» i «res».

Al cap de tres setmanes d'anar begut la majoria de vegades i de sortir a l'escenari falsament confiat, les conseqüències es van palesar més ràpidament que en el cas d'un estudiant ronser que, abans no rebrà les notes, encara es pot fer il·lusions; a meitat de curs té prou temps de somiar. Jo, al cap de tres setmanes, ja no tenia flors a l'habitació, a la meitat del segon mes es van acabar les habitacions amb bany i, al començament del tercer mes, la distància a l'estació ja pujava a set marcs, mentre que el sou se'm fonia a un terç. Fora conyac, ara aiguardent.

Fora teatres de varietats, ara eren unes rares cooperatives de gent aplegada en sales fosques, on sortia a un escenari miserablement il·luminat, on ja no feia ni tan sols moviments imprecisos sinó bajanades que distreien jubilats ferroviaris, de correus i de duanes, mestresses de casa catòliques o infermeres evangèliques, oficials bevedors de cervesa, a qui amenitzava el final de curs a l'acadèmia militar i que no sabien si riure o no quan els representava les acaballes del meu número «Consell de defensa». I abans-d'ahir, a la ciutat de Bochum, davant un públic jove, vaig relliscar quan feia una imitació d'en Charlot i no em vaig poder tornar a alçar de terra. Ni tan sols hi va haver xiulets, només murmuris compassius, i quan a la fi em va caure el teló al damunt, vaig sortir ranquejant ràpidament i, després d'arreplegar les quatre andròmines, sense treure'm el maquillatge, vaig agafar un taxi fins a la pensió, on es va organitzar un bon guirigall perquè la dispesera es va negar a deixar-me diners per al taxi. Només vaig aconseguir aplacar els grunyits del taxista quan li vaig donar la maquineta elèctrica d'afaitar, no com a penyora, no, com a pagament. Encara va ser prou amable de tornar-me'n dos marcs en metàl·lic i un paquet de cigarrets encetat.

Em vaig ajeure, vestit, al llit sense fer. Em vaig beure la resta de l'ampolla i, per primer cop en molts mesos, em vaig sentir totalment lliure de malenconia i de migranya. Jeia al llit en un estat que de vegades desitjo per a la fi dels meus dies: torrat i com al carrer. Hauria donat la camisa per una copa, només em van allunyar de la idea les complicades negociacions que aquest canvi exigiria. Vaig dormir magníficament, profundament, vaig somiar que el pesat teló de l'escenari queia damunt meu com un llençol mortuori gruixut i tou,

amb una misteriosa sensació d'alleujament, i tanmateix, a través del son i del somni, sentia ja la por del despertar: la cara maquillada encara, el genoll dret inflat, un miserable esmorzar en una safata de plàstic i un telegrama del meu agent al costat de la cafetera: «Coblença i Magúncia anul·len actuació STOP truco al vespre a Bonn. Zohnerer». Tot seguit, vaig rebre una trucada de l'organitzador de Bochum, a través de la qual m'assabentava aleshores que l'home dirigia l'Obra Social Cristiana:

—Soc Kostert —va dir per telèfon, d'una manera subordinadament gelada—. Encara hem d'aclarir la qüestió dels honoraris, senyor Schnier.

—Molt bé, no hi ha res que ho impedeixi.

—Vol dir? —va fer. Jo vaig callar, i quan continuà parlant, la gelor s'havia convertit simplement en sadisme—: Havíem convingut una remuneració de cent marcs per un pallasso que abans en valia dos-cents. —Llavors va marcar una pausa, suposo que per donar-me temps a enrabiarme, però jo no vaig dir res i ell, ordinari de mena, no es va estar de fer-me saber—: Soc al capdavant d'una entitat de serveis socials i la consciència em prohibeix pagar cent marcs per un pallasso que amb vint ja seria ben pagat, generosament pagat, podríem dir.

No hi havia cap motiu de trencar el meu silenci. Em vaig encendre un cigarret i em vaig servir una mica més d'aquell cafè tan dolent, mentre l'altre esbufegava. Llavors va dir:

—Em sent encara?

—El sento —li vaig respondre, i vaig esperar. Callar és una arma eficaç. Quan anava a escola i em cridaven davant del director o del professorat, sempre callava, sorrut. De manera que vaig deixar que el cristià senyor Kostert sués a l'altra

punta del fil. Era massa poca cosa per poder sentir compassió per mi, però encara va arribar a compadir-se d'ell mateix i a la fi va murmurar:

—Doncs proposi alguna cosa, senyor Schnier.

—Escolti'm bé, senyor Kostert. Li proposo el següent: vostè agafa un taxi, se'n va a l'estació i em compra un bitllet de primera per a Bonn. Compri'm una ampolla d'aiguardent, vingui a l'hotel, pagui el meu compte amb propina inclosa i deixi aquí mateix, dins un sobre, els diners que em costarà el taxi fins a l'estació. A més, carregui en la seva consciència cristiana el fet d'enviar el meu equipatge a Bonn, sense que jo hagi de pagar-hi ni cinc. Entesos?

I ell que compta, s'escura la gola i fa:

—Però només li volia donar cinquanta marcs...

—Bé. Aleshores agafi el tramvia i tot plegat li sortirà per menys de cinquanta marcs. Entesos?

Ho torna a comptar i em diu:

—No es podria endur l'equipatge en el taxi?

—No, he pres mal i no puc. —Es veu que la consciència cristiana li començava a remordir, perquè aleshores va fer amb suavitat:

—Senyor Schnier, em sap greu haver...

—No s'amoïni, senyor Kostert. M'alegro moltíssim de poder estalviar cinquanta-quatre marcs o cinquanta-sis a la causa cristiana.

Després de tallar la comunicació, vaig deixar el telèfon despenjat. Era d'aquells apegalosos que tornen a trucar per fer-te la murga i no s'acaben mai de desfogar. Més valia deixar que es rosegués tot sol la consciència. Jo tenia el cos regirat. He oblidat d'esmentar que no solament soc capaç de sentir

malenconia i migranya, sinó que tinc una altra capacitat gairebé mística: puc percebre olors a través del telèfon, i Kostert feia olor de pastilles de pegadolça. Vaig haver d'anar a rentar-me la boca i, després de glopejar amb una resta d'aiguardent i de desmaquillar-me amb prou dificultats, em vaig tornar a ajeure al llit. Pensava en Marie, en els cristians, en els catòlics, m'imaginava com seria el futur. També pensava en els carrerons, on un dia acabaria per jeure. Un pallasso que se'n va als cinquanta anys només té dues possibilitats: al carrer o tancat. Jo no em veig tancat enlloc i, fins als cinquanta, em resten encara més de vint-i-dos anys per viure d'alguna manera. El fet que Coblença i Magúncia se n'haguessin desdit era el que Zohnerer anomenaria «primer senyal d'alarma», però tinc una altra propietat més en contra, que també m'havia oblidat d'esmentar: la indolència. A Bonn també hi ha carrerons humits i baixos, i a mi qui em mana d'esperar fins als cinquanta? Pensava en Marie: la veu, els pits, les mans, els cabells; pensava com es movia i en tot el que havíem fet plegats. També pensava en Züpfner, amb qui es volia casar. De petits, ell i jo ens coneixíem molt, tant que, quan ens vam tornar a trobar de grans, no sabíem si dir-nos de *tu* o de *vostè*. Tots dos tractaments ens posaven en un compromís i, cada vegada que ens vèiem, no ens en sortíem. No vaig entendre que Marie fugís precisament amb ell, però potser no l'havia «entesa» mai.

Aleshores em va enrabiari que justament Kostert em fes sortir de les meves cavil·lacions. Gratava a la porta com un gos, dient:

—Senyor Schnier, hauria d'escoltar-me. Vol que cridi el metge?

—Deixi'm en pau! Passi el sobre per sota la porta i vagi-se'n!

Va passar el sobre per sota la porta i el vaig anar a agafar. A dins hi havia un bitllet de segona classe de Bochum a Bonn i els diners per al taxi, justos: sis marcs i cinquanta cèntims. Esperava que ho arrodoniria en deu marcs, ja havia fet comptes de quant podria treure'n canviant el bitllet de primera per un de segona. Amb el descompte inclòs, haurien estat uns cinc marcs.

—Es troba bé? —cridava des de fora.

—Sí. Escampi la boira, gamarús cristià!

—Però permeti'm...

—Fora d'aquí!

Per un moment va haver-hi silenci. Després vaig sentir que baixava les escales. Els fills d'aquest món no sols són més espavilats que els fills de la llum, sinó més humans i generosos.

Vaig agafar el tramvia fins a l'estació per tal d'estalviar una mica per a aiguardent i tabac. La mestressa de la pensió encara m'havia cobrat l'import d'un telegrama que havia cursat a Bonn el vespre abans, a Monika Silvs, perquè Kostert s'havia negat a pagar-l'hi. Així, tampoc no m'haurien arribat els diners per agafar cap taxi fins a l'estació. El telegrama, ja l'havia enviat abans d'assabentar-me que Coblença anul·lava l'actuació: se m'havien avançat a l'hora de refusar, i això em tocava una mica el viu. M'hauria estimat més haver-los pogut telegrafiar: «Impossible actuar per greu lesió al genoll». Tanmateix, ja estava cursat l'altre telegrama per a Monika: «Si us plau, preparei el pis per demà. Salutacions cordials. Hans».